

IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa
Codziennosc w antycznej
i sredniowiecznej Europie
Abstrakty

IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa
Codziennosc w antycznej
i sredniowiecznej Europie
Abstrakty

Redakcja:
Ewelina Chodźko
Monika Maciąg

Lublin 2018

IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa
Codziennosc w antycznej i sredniowiecznej Europie
Lublin, 13 grudnia 2018 r.
Abstrakty

Redakcja:

Ewelina Chodźko

Monika Maciąg

Skład i łamanie:

Monika Maciąg

Projekt okładki:

Marcin Szklarczyk

© Copyright by Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ISBN 978-83-66261-04-4

Wydawca:

Fundacja na rzecz promocji nauki i rozwoju TYGIEL

ul. Głowackiego 35/348

20-060 Lublin

www.fundacja-tygiel.pl

Komitet Naukowy

- Dr hab. Marek Florek
- Dr hab. Ireneusz Łuć
- Dr hab. Sławomir Sprawski, prof. UJ
- Dr Dariusz Wróbel

Komitet Organizacyjny

- Ewelina Chodźko
- Magdalena Czemińska
- Kamil Maciąg
- Monika Maciąg
- Marcin Szklarczyk
- Paulina Szymczyk
- Barbara Wrzyszc

Organizator

Patroni Honorowi

Marszałek
Województwa Lubelskiego
Jarosław Stawiarski

**PATRONAT
HONOROWY**

PREZYDENT MIASTA LUBLIN
KRZYSZTOF ŻUK

Patroni Medialni

Spis treści

Wystąpienia Gości Honorowych

Życie codzienne antycznych i średniowiecznych mieszkańców Europy na przykładach badań archeologicznych wybranych stanowisk z regionu lubelskiego 11

Wystąpienia Uczestników

Detale oraz bloki architektoniczne z Akrai, płd-wsch. Sycylia 15

Długi dom w kulturze przeworskiej – tradycja czy kuriozum? Próba analizy..... 16

Dzieci w okresie Pryncypatu 17

Etnogenetyczne wyobrażenia Słowian połabskich 18

Łąźnie – miejsce spotkań towarzyskich oraz dbania o higienę starożytnych Rzymian .. 19

Minione dzieciństwo – możliwości badawcze nad dziećmi w archeologii 20

O możliwości konstruowania doświadczenia indywidualnego. Studia przypadków z Rzymu dynastii julijsko-klaudyjskiej 21

Pieniądz brązowy jako asumpt do rozważań nad życiem gospodarczym społeczeństw bizantyńskich na przykładzie znalezisk monet z Ptolemais..... 23

Polowanie w świetle traktatów „Kynegetikos” Ksenofonta i Arriana 24

Praca kowala w kulturze przeworskiej na podstawie analizy elitarnego rodzaju uzbrojenia 25

Tekstylnia z europejskiego Barbaricum. Stan wiedzy na temat stroju w starożytności i dalsze potrzeby badań 26

W krzywym zwierciadle satyry i groteski, czyli poezja komiczno-realistyczna średniowiecznej Toskanii 27

Wybrane figurki terakotowe z miasta grecko-rzymskiego w Akrai, na Sycylii..... 28

Zdobywanie i przekazywanie wiedzy w średniowieczu w twórczości literackiej Umberto Eco..... 30

Zdrowie kobiety w antycznej Grecji w świetle medycyny hippokratejskiej..... 31

Indeks Autorów 32

Wystąpienia Gości Honorowych

Życie codzienne antycznych i średniowiecznych mieszkańców Europy na przykładach badań archeologicznych wybranych stanowisk z regionu lubelskiego

Marta Stasiak-Cyran, *m.cyran@muzeumlubelskie.pl*, Sekcja Archeologii, Muzeum Lubelskie w Lublinie

Maciej Drewniak, *m.drewniak@muzeumlubelskie.pl*, Sekcja Archeologii, Muzeum Lubelskie w Lublinie

Bogata kultura materialna i duchowa ludności zamieszkującej od początku II w. p.n.e. do około połowy V w. n.e. obszar Lubelszczyzny rozwijała się pod wpływem dwóch największych cywilizacji tego okresu: celtyckiej i rzymskiej. Najsilniejsze kontakty łączyły nas z prowincjami Cesarstwa Rzymskiego, a ich przejawem była przede wszystkim wymiana handlowa.

Ostatnie dwa dziesięciolecia przyniosły dla archeologii okresu rzymskiego na Lubelszczyźnie odkrycia, które dostarczyły dużą ilość źródeł. Należą do nich interdyscyplinarne badania na terenie osady kultury przeworskiej w Nieszawie Kolonii, pow. opolski. Wieloaspektowa analiza źródeł archeologicznych i przyrodniczych pozwoliła na stworzenie charakterystyki podstaw gospodarki żywnościowej mieszkańców tej osady, którą tworzyły rolnictwo i hodowla zwierząt. Osiedle to pozostaje jednym z najlepiej rozpoznanych stanowisk z okresu rzymskiego w regionie lubelskim, dostarczającym również wielu danych na temat budownictwa mieszkalnego i rzemiosła ludności zamieszkującej tereny Barbaricum w okresie antyku.

W średniowieczu w wielu dziedzinach nie kontynuowano zdobyczy gospodarki antycznej. Duże zmiany dotyczyły organizacji osadnictwa i ustroju. W przypadku Lubelszczyzny, położenie regionu na pograniczu polsko-ruskim miało znaczący wpływ na charakter osadnictwa plemiennego oraz wczesnopaństwowego. Ciekawym przykładem mikroregionu osadniczego okresu wczesnego średniowiecza jest zespół osad i grodzisko w miejscowości Horodysko, powiat chełmski.

Wystąpienia Uczestników

Detale oraz bloki architektoniczne z Akrai, płd-wsch. Sycylia

Nina Muraszko, nina.muraszko@gmail.com, Uniwersytet Warszawski, Instytut Archeologii

Niniejsza prezentacja porusza problematykę wydobycia, obróbki i wykorzystania kamienia na obszarze antycznego grecko-rzymskiego miasta Akrai, zlokalizowanego w południowo-wschodniej części Sycylii. Prezentowany materiał pochodzi z badań prowadzonych przez Uniwersytet Warszawski na podstawie umowy z Polo Regionale di Siracusa per i siti e i musei archeologici, w latach 2009-2016.

Bloki kamienne i detale architektoniczne pozyskane w trakcie w/w badań na obszarze rezydencjalnym miasta umożliwiają analizę metod ekstrakcji bloków kamiennych, technologii ich obróbki oraz identyfikację kamieniołomów, z których zostały pozyskane. Ważnym aspektem jest również identyfikacja narzędzi wykorzystywanych w całym procesie wydobywczym i kamieniarskim. Do ich określenia posłużą studia traseologiczne. Ślady narzędzi widoczne na kamieniach umożliwiają ponadto wysnucie wniosków dotyczących samych metod wydobywania kamienia z kamieniołomów, zlokalizowanych na terenie antycznego ośrodka miejskiego. Wielkie znaczenie odgrywa tu również geologia terenu, gdyż dość miękki margłowy wapień doskonale nadawał się na wydobywanie bloków kamiennych oraz obróbkę elementów architektonicznych lokalnie. Większość bloków obrabianych było z użyciem dłut, które pozwalały na wykonanie wgłębień oraz gzymsów, wygładzonych dzięki piłom.

W prezentacji zaprezentowany zostanie również kontekst użycia bloków i detali architektonicznych w antycznym mieście.

Projekt naukowy i realizacja badań możliwa jest dzięki grantowi badawczemu Narodowego Centrum Nauki (UMO-2016/21/B/HS3/00026).

Długi dom w kulturze przeworskiej – tradycja czy kuriozum? Próba analizy

Kamila Lojtek, *lojtek.kamila@gmail.com*, *Katedra Prahistorii, Instytut Archeologii, Wydział Filozoficzno-Historyczny, Uniwersytet Łódzki, archeologia.uni.lodz.pl*

Głównym zagadnieniem wystąpienia jest budownictwo kultury przeworskiej na tle północnego i środkowoeuropejskiego Barbaricum od przełomu er po V wiek po Chrystusie. Zasadniczym celem analizy jest przegląd form budownictwa gospodarczo-mieszkalnego na terenie ziem Polski w pradziejach oraz wstępna próba jego reinterpretacji na podstawie dostępnych informacji – źródeł pisanych i opublikowanych stanowisk.

Referat jest porównaniem znanych form wziemnych i naziemnych pod względem ich występowania w wybranej jednostce kulturowej. Wystąpienie odpowie na pytanie, która z form mogła faktycznie dominować i czy rzeczywiście nowsze i najnowsze odkrycia „długich domów” mają znaczenie w kwestii zmiany postrzegania form domostw w kulturze przeworskiej przez archeologię. Poszukiwanie analogii z terenami sąsiednimi Germania Magna czyli Skandynawią, terenem współczesnych Niemiec i Niderlandami stanowi niejako próbę utworzenia schematu długiego domu dla kultury przeworskiej w okresie przedrzymskim i rzymskim, a także odpowiedzi na tytułowe pytanie o występujące tradycje budownictwa na terenie Europy Środkowej, a przede wszystkim terenów zamieszkałych przez kulturę przeworską.

Liczba odkrywanych konstrukcji naziemnych na rodzimych terenach stale wzrasta, a wraz z nimi pojawiają się coraz większe możliwości rekonstrukcji życia codziennego człowieka z „epoki barbarzyńskiej” – w zakresie budownictwa, w tym zależności człowiek-osada-środowisko naturalne. Celem odnalezienia miejsca w budownictwie mieszkalnym, gospodarczym oraz kultowo-religijnym „długiego domu” została przeprowadzana krytyczna analiza oraz skrupulatna reinterpretacja wybranych stanowisk z długimi domami – m.in. Wólki Łasieckiej, Rawy Mazowieckiej oraz efektów prac wykopaliskowych na takich stanowiskach jak Ludwinowo, Polesie, Konarzewo itd.

Dzieci w okresie Pryncypatu

Kamil Węgorowski, kamilwegorowski@wp.pl, Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, Wydział Humanistyczny, Instytut Pedagogiki, Wydział Humanistyczny, Interdyscyplinarne Studia Zaawansowane, Uniwersytet Szczeciński, www.hist.us.szn.pl, www.whus.pl/pl/o-wydziale/instytuty-i-atedry/instytuty/instytut-pedagogiki/aktualnoci, wh.usz.edu.pl

Wiele współczesnych idei i praktyk społecznych sięga korzeniami czasów antycznych. Niektóre z nich zmieniały się przez tysiąclecia, ale niektóre mają swoją kontynuację we współczesnym języku naukowym i potocznym oraz w codziennych działaniach. Do takich należą, zwłaszcza prawo i edukacja. Na tych dwóch dziedzinach skupiona została ta wypowiedź. Praca ma przedstawiać społeczeństwo, ze szczególnym uwzględnieniem praw i pozycji dziecka w okresie pryncypatu (31 r. p.n.e. – 235 r. n.e.).

Problemy z zakresu historii dorosłych mężczyzn, zostały już w dużej mierze opracowane, ze względu na to, że posiadali oni, jako jedyni pełnię praw. Historia starożytna znana nam z dzieł literatury pięknej i historiografii jest w dużej mierze ich historią. Natomiast tutaj została podjęta tematyka dzieci, ich wychowania i edukacji. W tekście znajdują się odniesienia się do archetypów Rzymianina i Rzymianki oraz sposobów ich kreowania, jednak głównym problemem badawczym, są prawa i obowiązki dzieci w Imperium Rzymskim w okresie pryncypatu.

Głównym problemem badawczym, który został rozstrzygnięty jest następujący: Jakie były prawa i obowiązki dzieci w Imperium Rzymskim w okresie pryncypatu. Problem badawczy zawiera w sobie wiele wątków ważnych z perspektywy różnych dyscyplin naukowych, w tym: prawa, socjologii, antropologii, historii i pedagogiki. W tym tekście została skupiona perspektywa historyczno-pedagogiczna, odkrywając korzenie współczesnego podejścia do praw i obowiązków dzieci poprzez analizę teksów źródłowych oraz komentarzy do nich.

Etnogenetyczne wyobrazenia Słowian połabskich

Michał Witold Pychowski, mwpychowski@vp.pl, Wydział Filologiczno-Historyczny, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie

Potrzeba posiadanie historii jest charakterystyczna dla każdej społeczności ludzkiej. Jedną z najistotniejszych jej części jest mit korzeni lub pochodzenia, czyli tzw. mit etnogenetyczny. Definiuje on wspólnotę i określa jej miejsce w ekumenie. Choć wydawać by się mogło, że Wendowie nie przekazali nam żadnych wskazówek o wyobrazeniach własnych początków, to gruntowne studia tekstów źródłowych, oraz ich porównanie z mitami etnogenetycznymi sąsiadów dostarczyć mogą na ten temat ciekawych informacji. Z pomocą przychodzą w tym względzie nie tylko kronikarze niemieccy, ale i źródła arabskie, a także miejscowa tradycja słowiańska z innych niż Połabie obszarów. Zaznaczyć w tym miejscu trzeba, że społeczności połabskie, charakteryzowały się znacznie bardziej wertykalną strukturą etniczną niż ich chrześcijańscy sąsiedzi. Mowa więc w tym wypadku o mitach wychodzących „z pod strzech”, a nie skoncentrowanych na narracji dynastycznej. To, wraz ze szczególną rolą instytucji demokratycznych dla tych wspólnot prowadzi może również do rozważań nad rolą mitu etnogenetycznego w wewnętrznej i zewnętrznej polityce tych społeczności. Wraz z usytuowaniem swego mity etnogenetycznego w ponadplemiennej niebiańskiej hierarchii, następować mogło dopasowanie do niej hierarchii politycznej. Proces ten mógł mieć także odwrotny przebieg: wraz ze wzrostem znaczenia jakiegoś organizmu politycznego dochodziło do zmian w hierarchii mitologicznej danej wspólnoty co skutkowało pewną płynnością mitów etnogenetycznych na omawianym obszarze.

Łaznie – miejsce spotkan towarzyskich oraz dbania o higienę starozytnych Rzymian

***Marcin Zawadzki**, marcin.zawadzki@spoko.pl, Instytut Historii, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, www.historia.uksw.edu.pl*

Pierwsze łaznie rzymskie pojawiły się w II wieku przed Chrystusem. Od samego początku stały się miejscem spotkań wszystkich mieszkańców imperium. Budynki te rozmieszczone były na terenie całego Cesarstwa Rzymskiego. Najważniejsze jednak budowle znajdują się w Rzymie do których można zaliczyć m.in.: termy Agrypy, Augusta. Publiczne łaznie dostępne były zarówno dla bogatych, biednych jak i niewolników. Mogły z nich korzystać nawet kobiety i dzieci. Niewielka opłata za korzystanie z nich była często znoszona przez cesarzy rzymskich, chcących zyskać poparcie ludu. W łazniach wpływowi obywatele prowadzili dyskusje polityczne. Swoje miejsce mogli w nich znaleźć osoby, lubiące długie dyskusje naukowe, łaznie bowiem były wyposażone w biblioteki. Również Rzymianie preferujący sportowy tryb życia znajdowali tutaj sale gimnastyczne boiska oraz liczne baseny. Dzięki łazniom biedniejsi mieszkańcy miasta mogli zadbać o higienę, ponieważ większość domostw nie posiadała łazienek. Dbanie o higienę były jednym z ich najważniejszych funkcji. Arystokraci rzymscy budowali własne pełne przepychu łaznie, które niejednokrotnie udostępniane były mniej mającym mieszkańcom, dzięki czemu bogaci Rzymianie zyskiwali poparcie wśród obywateli. Zdarzało się również, że niekiedy legioniści rzymscy posiadali tego typu budowle. Pełniąc różnorodne funkcje społeczne, łaznie były nieodzownym elementem życia codziennego starozytnych Rzymian. Celem wystąpienia jest przybliżenie słuchaczom dziejów oraz roli społecznej łazni rzymskich.

Minione dzieciństwa – możliwości badawcze nad dziećmi w archeologii

Adam Budziszewski, *budziszewskiadam@gmail.com*, *Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego*

Problematyka traktująca o roli nie-dorosłych oraz dzieciństwie w dawnych kulturach i społecznościach przez wiele dekad leżała poza głównym nurtem badawczym archeologów lub w ogóle była pomijana przede wszystkim ze względu na „znikomą rolę kulturotwórczą” dzieci w przeszłości. Dopiero w latach ‘70 XX w. w ramach tak zwanej „gender archaeology” zaczęła kształtować się gałąź tzw. archeologii dzieciństwa, która od ostatniej dekady XX w. zaczęła pojawiać się coraz częściej w literaturze archeologicznej, choć głównie anglosaskiej.

W niniejszym wystąpieniu zaprezentowane zostaną perspektywy i kierunki badawcze nad dzieciństwem w archeologii. Przedstawiony zostanie stan badań wraz z zarysem historycznym rozwoju niniejszych studiów. Omówiona zostanie także problematyka definiowania dzieciństwa oraz wieku w nauce jaką jest archeologia w ujęciu socjologicznym, etnograficznym oraz biologicznym. Ponadto przedyskutowane zostaną założenia teoretyczne i metodologiczne archeologii dzieciństwa.

W celu usystematyzowania całości spektrum możliwości rekonstruowania dzieciństwa omówione zostaną najważniejsze źródła archeologiczne, czyli materiał osteologiczny, zaprezentowane zostaną wybrane elementy kultury materialnej, przykłady ikonografii oraz źródeł pisanych dt. tematu. Wraz z analizą podjęta zostanie próba uwypuklenia najczęściej popełnianych błędów metodologicznych w archeologicznych pracach badawczych traktujących o dzieciach i dzieciństwie. Z punktu widzenia archeologii kluczowe znaczenie będzie miała analiza kultury materialnej, której odpowiednia analiza umożliwi zidentyfikowanie obecności oraz funkcjonowania dzieci w danej społeczności, jak również ukazania roli i znaczenia dzieci w życiu dawnych kultur.

O możliwości konstruowania doświadczenia indywidualnego. Studia przypadków z Rzymu dynastii julijsko-klaudyjskiej

Olga Szynkaruk, *olga.runa.sz@gmail.com*, *Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Szczeciński, usz.edu.pl*

Wystąpienie dotyczy problemów interdyscyplinarnych z pogranicza historii, antropologii kulturowej i archeologii, szczególnie jednej z subdyscyplin tej ostatniej: archeologii kognitywnej. Po wstępnych objaśnieniach i uwagach wprowadzających w tematykę wywodu, przedstawiony zostaje temat właściwy: konstruowanie doświadczenia indywidualnego na przykładzie Rzymu dynastii julijsko-klaudyjskiej.

Dzięki analizie wybranych źródeł (szeroko pojętej literatury, dokumentów, źródeł epigraficznych, różnorodnych przedstawień ikonograficznych, kontekstów sepulkralnych) pod kątem określonego w temacie zagadnienia oraz dzięki wsparciu nowszych opracowań związanych z archeologią teoretyczną doby przełomu postmodernistycznego, możliwym stało się zaproponowanie następujących wniosków:

- uprawianie archeologii tradycyjnej, ściśle realizującej założenia modelu historyczno-kulturowego, może tworzyć redukcjonistyczną wizję przeszłości w ramach samopowielającej się narracji utrwalającej fałszywie homogeniczny obraz człowieka i społeczeństwa w przeszłości,
- ideologia może być przez jednostkę zarówno przyjmowana bezkrytycznie, jak i kontestowana, a dowody na istnienie wszelkich postaw mieszczących się w spektrum określonym przez wymienione wyżej skrajności można odnaleźć w źródłach,
- ideologie kształtujące pamięć zbiorową oraz zespół wyobrażeń kulturowych umożliwiają twórcy i odbiorcy konceptualizację siebie w ramach tego imaginarium, często w sposób subwersywny,
- nawet w szeroko zakrojonych obserwacjach dotyczących człowieka w przeszłości można ująć występowanie zjawiska zwanego z angielska

individual agency: wpływ jednostki na własne życie, jej zdolność do samostanowienia oraz kształtowania kultury.

Wystąpienie kończą krótkie rozważania na temat perspektyw metodologicznych i możliwości tworzenia narzędzi, które mogłyby ułatwić kontrolę przebiegu procesu poznawczego i racjonalizację tego rodzaju metod w stopniu umożliwiającym coraz większą ich integrację z głównonurtową refleksją naukową.

Pieniadz brązowy jako asumpt do rozważań nad życiem gospodarczym społeczeństw bizantyńskich na przykładzie znalezisk monet z Ptolemais

Emil Malewicz, e.malewicz@student.uw.edu.pl, Instytut Archeologii, Wydział Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego

W społeczeństwie wschodniorzymskim, które od wieków nawykłe było posługiwać się pieniądzem, szczególną funkcję pełniły monety brązowe. To one pozwalały na dokonywanie transakcji życia codziennego, stanowiąc ważny element bizantyńskiej gospodarki. Dzięki analizie tej kategorii numizmatów odkrytych w ramach wykopalisk Polskiej Misji Archeologicznej w Ptolemais, możliwe było wykorzystanie obrazu obiegu monetarnego w rekonstrukcji zjawisk ekonomicznych zachodzących na obszarze Pentapolis w okresie bizantyńskim. Dobrze datowane brązy posłużyły również jako wyznaczniki chronologii użytkowania niektórych obiektów insuli EXXI. W materiale zabytkowym przeważają emisje Justyna I, Justyna II i Herakliusza. Napływ monet dwóch pierwszych z wymienionych władców można połączyć ze skutkami wojen wandalskich i późniejszym programem odbudowy wraz z okresem względnej prosperity prowincji. Fala ostatnich emisji Justyna I mogła dotrzeć na obszar Pentapolis już za rządów jego następcy, Justyniana I. Znaczna ilość monet Herakliusza związana jest w głównej mierze z inflacją, która za jego panowania dotknęła Bizancjum. Zjawisko to w danym zbiorze rysuje się wyraźnie przy zestawieniu udziału poszczególnych nominałów ze względu na dużą ilość follisów. Zdecydowana przewaga monet konstantynopolitańskich jest wyrazem widocznego w całym cesarstwie dążenia do centralizacji państwa bizantyńskiego. Drugie pod względem liczebności są produkty mennicy aleksandryjskiej. Trudno jednak jednoznacznie wskazać przyczyny ich napływu. Fala importów dodekanummiów mogła być związana z przywróceniem dawnych połączeń handlowych między Egiptem a Kartaginą i Italią, w których to Cyrenajka odgrywać mogłaby rolę portu przeładunkowego.

Próby interpretacji zjawisk gospodarczych na podstawie źródeł archeologiczno-historycznych, pozwalają na bliższe zrozumienie charakterystyki ekonomicznej środowiska mieszkańców bizantyńskiej Cyrenajki. Znaleziska monetarne stanowią również punkt wyjścia rozważań na temat dalekosiężnego handlu.

Polowanie w swietle traktatow „Kynegetikos” Ksenofonta i Arriana

Artur Turowski, Instytut Filologii Klasycznej, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawla II

Polowanie, które niegdyś było konieczne dla przetrwania, z czasem stało się rozrywką o niebagatelnym znaczeniu dla starożytnych. Szczególną uwagę poświęcali mu Grecy, dla których pełniło ono przede wszystkim wychowawczą i agonistyczną rolę, ważną z punktu widzenia przysposabiania do służby wojskowej. O dość istotnym znaczeniu polowania w kulturze starożytnych Greków mogą świadczyć liczne odniesienia do łowiectwa w mitach, poezji oraz sztuce. Choć w starożytności powstało wiele traktatów na temat myślistwa, to najbardziej godnymi uwagi zdają się być dwa podręczniki do łowiectwa (*Kynegetikós*), napisane przez Ksenofonta i Arriana z Nikomedii, autorów pochodzących wprawdzie z różnych, odległych od siebie wieków (V w. p.n.e. i II w. n.e.), ale mających ze sobą wiele wspólnego pod względem zainteresowań takich jak między innymi myślistwo i taktyka. Wspomniane dzieła, zaliczane do tak zwanej literatury dydaktycznej, dostarczają dużo ciekawych informacji na temat polowania na zające, lisy czy też jelenie. Znaleźć tam można także cały szereg instrukcji dotyczących rozstawiania pułapek, oraz hodowli i rozmnażania psów. Nie brakuje w nich również cennych wiadomości odnośnie do zwyczajów Celtów i nieznaney w czasach Ksenofonta celtyckiej rasy psów, która zdaniem Arriana najlepiej sprawdza się w czasie tropienia i ścigania ofiary. Zestawienie obu tych starożytnych traktatów nie jest przypadkowe. Są to dość znaczące dziełka, które wzajemnie się uzupełniają. *Kynegetikós* Ksenofonta, to głównie opisy sposobów polowania i urządzania zasadzek. Traktat Arriana natomiast skupia się głównie na hodowli psów i ich tresurze, co z pewnością wynika z jego zamiłowania do chartów. Celem niniejszego referatu jest przedstawienie w jaki sposób polowali starożytni i jak owo polowanie wyglądało od strony technicznej.

Praca kowala w kulturze przeworskiej na podstawie analizy elitarnego rodzaju uzbrojenia

Wojciech Rutkowski, *w.rutkow92@gmail.com*, Instytut Archeologii, Uniwersytet Łódzki; Stowarzyszenie Archeologii Eksperymentalnej Harjis

Jednym z wyznaczników elitarnego charakteru pochówków ciała palnych w kulturze przeworskiej jest miecz. Rzemieślnicy wytwarzający ten rodzaj uzbrojenia cechowali się ogromnym kunsztem, jak i wysokim poziomem wiedzy dotyczącej technicznych aspektów kowalstwa. Problemy dotyczące wstępnej obróbki łupki wpływały na możliwość wykonania większych przedmiotów. Prześledzenie ostatniego etapu wytwarzania żelaza, polegającego na rozbiciu pieca i kompresji wyciągniętego kawałka stali w postaci gąbczastej, jest asumptem do analizy podstawowych czynności kowalskich. Kolejne etapy produkcji charakteryzowały się wykorzystaniem całego wachlarza technik rzemieślniczych w celu uzyskania oczekiwanego efektu. Praca kowala nie sprowadzała się jedynie do jego umiejętności, ale również do użycia specjalistycznych narzędzi tworzących pracownię rzemieślniczą. Nie tylko znaleziska związane z antyczną kuźnią mogą świadczyć o warsztacie, ale również ślady pozostawione na gotowych wytworach. Ostatnim sposobem analizy jest odtworzenie całego procesu z wykorzystaniem metod archeologii eksperymentalnej, polegającym na wykonaniu dokładnej kopii zabytku, używając do tego takich samych narzędzi i palenisk jakie stosowano w Środkowoeuropejskim Barbaricum. Rekonstrukcja nie ogranicza się tylko do wykonania głowni miecza, lecz obejmuje również wszystkie metalowe części pochwy mieczowej, jak i elementy z materiałów organicznych. Przebadanie całego procesu wraz z jego odtworzeniem oraz analiza technologiczna uzbrojenia dają nam pełne spektrum wniosków dotyczących pracy kowala w kulturze przeworskiej.

Tekstylia z europejskiego Barbaricum. Stan wiedzy na temat stroju w starozytnosci i dalsze potrzeby badan

Katarzyna Badowska, *k.m.badowska@gmail.com*, *Instytut Archeologii Uniwersytetu Lodzkiego*, *archeologia.uni.lodz.pl*

Tematyka stroju noszonego na przełomie er w europejskim Barbaricum jest problematyczna ze względu na niewielką liczbę tekstyliów znanych z tego czasu. Znalezione do tej pory kompletne części odzieży pochodzą głównie z północnej części Niemiec oraz z terenu Danii. Potwierdzają one rzymskie ikonograficzne i pisemne wyobrażenia na temat wyglądu Barbarzyńców. (Niestety, nie dysponujemy ikonograficznymi przedstawieniami ubioru z naszych terenów).

Liczne metalowe części stroju znajduwane w grobach kultury przeworskiej i wielbarskiej, występujących w starozytności na terenie dzisiejszego państwa polskiego, pozwalają przypuszczać, że ogólna konstrukcja ubioru była wspólna zarówno dla tych kultur, jak i dla ludności zamieszkującej północne Barbaricum.

Najważniejszymi częściami barbarzyńskiej garderoby dla mężczyzn były płaszcz, spodnie i tunika a w przypadku kobiet peplos i spódnica, co ilustrują przykłady znalezisk tekstylnych. Ważnym zagadnieniem jest też technika powstawania tkanin w starozytności: wybór odpowiedniego surowca, sposób uzyskiwania z niego włókien oraz dalsza obróbka. Różnorodność stosowanych splotów tkackich świadczy o wysokim poziomie włókiennictwa w okresie przedrzymskim oraz w okresie wpływów rzymskich na terenie europejskiego Barbaricum.

Pełen zbiór znalezisk tekstylnych i skórzanych, jakimi obecnie dysponujemy, nadal jest niewystarczający do zrekonstruowania kompletnego stroju noszonego przez ludność germańską w pierwszych wiekach naszej ery. W tej sytuacji, warto wesprzeć się metodami stosowanymi w archeologii eksperymentalnej.

W krzywym zwierciadle satyry i groteski, czyli poezja komiczno-realistyczna sredniowiecznej Toskanii

Aleksandra Urbaniak, alessandra.urbaniak@gmail.com, Instytut Filologii Romańskiej, Wydział Neofilologii na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Oś kompozycyjną pracy tworzy refleksja wokół szeroko pojętego zagadnienia ciała i cielesności, które stanowi wspólny mianownik sonetów Rustica di Filippo, będących przedmiotem zainteresowania. Ów poeta nie bez kozery został uznany za jednego z czołowych reprezentantów nurtu realistyczno – komicznego włoskiej poezji, gdyż to on – dostrzegłszy niebanalność codzienności – wzbogacił jego zakres tematyczny. Celował zwłaszcza w karykaturalnych portretach współczesnych sobie florentczyków: pokracznego Albizza (Messerina) di Caponsacchi („messa Messerina”), cuchnącego Lutiera, lubieżnego Pepa (członka rady miejskiej), odrażającej starej kobiety. Poddane analizie wizerunki odsłoniły szczególną wrażliwość Rustica na brzydotę, deformację i obsceniczność, na których to jakościach zasadza się forma komizmu omawianych utworów. Artysta ukazał otaczającą go rzeczywistość, nie ograniczając się przy tym do satyrycznej charakterystyki współobywateli: w swych utworach zawarł odniesienia do rozpoznawalnych elementów zabudowy trzynastowiecznej Florencji, takich jak Baptysterium św. Jana Chrzciciela (Battistero di San Giovanni), nieopodal którego znajdowała się klatka z lwem. Ponadto, dał wyraz rozpowszechnionym w epoce poglądom: mizoginizmowi i wyraźnej niechęci do starości. Analiza jego tekstów pozwoliła również zrozumieć obowiązujące w owym czasie kanony estetyczne oraz stosunek do chorób. Ten ostatni najlepiej chyba odzwierciedlił „Sonet XX”. Jego bohater Lutier, z powodu swego niezmiernego odoru, nasuwa skojarzenia z tzw. untori, czyli osobami oskarżanymi o przenoszenie dżumy, która stanowiła przerażającą towarzyszkę człowieka średniowiecza. W tym świetle wykrystalizował się wniosek o silnym umocowaniu poezji realistyczno-komicznej w codzienności i barwnym życiu tokańskiego miasta.

Wybrane figurki terakotowe z miasta grecko-rzymskiego w Akrai, na Sycylii

Aleksandra Konrad, ola_kon@hotmail.com, Wydział Historyczny, Instytut Archeologii www.archeo.uw.edu.pl

Sycylia, największa z wysp Morza Śródziemnego, leżąca w sercu świata śródziemnomorskiego, jest miejscem styku szlaków handlowych i kulturowych. Od zawsze wyspa była również „kulturowym tygłem”, zamieszkałym przez rozmaite ludy: Elymów, Sykanów, Sykulów, a następnie Fenicjan, Greków, Rzymian, czy Arabów. Żyzne ziemie, sprzyjający klimat oraz lokalizacja magnetyzowały nowych przybyszów. Wielka różnorodność kulturowa wyspy znajduje swoje odzwierciedlenie w ruinach greckich świątyń, hellenistycznych teatrów i rzymskich akweduktów oraz jest widoczna w drobnych znaleziskach, takich jak terakotowe figurki, lampki, biżuteria.

Niniejszy referat dotyczy figurek terakotowych, pochodzących z badań archeologicznych prowadzonych w latach 2009-2016 na terenie miasta grecko-rzymskiego Akrai – Syrakuzańskiej kolonii, założonej w pld.-wsch. części Sycylii.

Badania prowadzone są przez Uniwersytet Warszawski na podstawie umowy z Polo Regionale di Siracusa per i siti e i musei archeologici.

Prezentowany tutaj materiał zabytkowych pozyskany został z prac na obszarze rezydencjalnym miasta, co daje możliwość wglądu w życie codzienne jego mieszkańców. Do prezentacji wybrano 9 figurek, które omówione zostaną pod różnymi kątami: ikonograficznym, chronologicznym, symbolicznym i kontekstowym. Szczególnie trudna wydaje się być interpretacja ikonograficzna, gdyż brak jest publikowanego analogicznego materiału zabytkowego z terenów Sycylii.

Ale podobnie jak Sycylia, tak i antyczne Akrai było miejscem styku różnych kultur i ludów, więc oferuje ono możliwość analizy materiału zabytkowego w kontekście rozmaitych przemian kulturowych, które miały

miejsce wówczas, gdy zmieniali się nie tylko właściciele wyspy, ale również osadnicy w mieście.

Niniejszy referat rozpoczyna również dyskusję na temat kultów domowych na terenie Akrai.

Projekt naukowy i realizacja badań możliwa jest dzięki grantowi badawczemu Narodowego Centrum Nauki (UMO-2016/21/B/HS3/00026).

Zdobywanie i przekazywanie wiedzy w sredniowieczu w tworczości literackiej Umberto Eco

Aleksander Zbirański, *alek_zbir@interia.eu*, Wydział Politologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej

W referacie przeanalizowany został obraz edukacji (zdobywania i przekazywania wiedzy) w średniowieczu, który został wykreowany przez Umberto Eco w jego powieściach. Dorobek literacki Eco zasługuje na zainteresowanie badawcze w sposób szczególny. Jego twórczość artystyczna wynikała z pracy naukowej oraz zdobytej w jej trakcie rozległej wiedzy na historii kultury i filozofii, w tym społeczeństwa średniowiecznego. Włoski semiotyki zawsze interesował się życiem intelektualnym i duchowym Europy, więc kwestie edukacji również musiały zostać poruszone w jego dziełach. Można w nich poznać zarówno warunki życia i nauki studentów w Paryżu, jak i sposoby przechowywania ksiąg, ich przepisywania i udostępniania w jednym z powszechnie szanowanych klasztorów. Ta rozpiętość pozwoliła przyrzeć się średniowiecznej edukacji z różnych perspektyw. Wystąpienie jest analizą statusu jaki miała wiedza w społeczeństwie (ale również jej krzewiciele i posiadacze) oraz metod jej zdobywania, ochrony i rozpowszechniania. Referat daje wgląd w średniowieczny świat idei, podział społeczny oraz sferę sądów i opinii, kulturowego obrazu świata ludzi epoki. Jest także studium nad recepcją epoki w prozie wybitnego pisarza i naukowca. Powieści Eco przybliżają współczesnemu czytelnikowi życie codzienne mieszkańców średniowiecznej Europy oraz przyczyniają się do kształtowania jego wyobrażenia o mentalności tych ostatnich. W niniejszym wystąpieniu uwzględniona została nie tylko literacka twórczość analizowanych utworów literackich, ale również jego osiągnięcia naukowe oraz ich wpływ na ową aktywność artystyczną.

Zdrowie kobiety w antycznej Grecji w swietle medycyny hippokratejskiej

Anna Budzeń, *abudzen@wp.pl*, Instytut Studiow Klasycznych i Orientalnych,
Wydział Nauk Humanistycznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II,
www.kul.pl

Chcąc mówić o sposobie podejścia lekarzy hippokratejskich do zagadnień dotyczących zdrowia kobiety w klasycznej Grecji, należy najpierw przeanalizować, jak pojmowali ogólnie zdrowie (proces raczej niż stan) i definiowali je autorzy rozpraw z „Corpus Hippocraticum”, oraz z czego, według nich, powstawała choroba (tu głównie zaadaptowano poglądy Alkmaiona z Krotony, który twierdził, że zdrowie utrzymuje się dzięki równowadze – isonomia przeciwnych jakości w organizmie, a choroba powstaje w wyniku przewagi – monarchia jednej z nich).

Analizując poszczególne traktaty z „Corpus Hippocraticum” dotyczące zdrowia, natury i kondycji fizycznej kobiety zauważamy różnice w tym, jak postrzegano i definiowano zdrowie w odniesieniu do mężczyzn, oraz, czym było ono w odniesieniu do kobiet (tu zasadniczo zdolności prokreacyjne decydowały, zdaniem autorów hippokratejskich, o dobrym stanie zdrowia). Znaczna część Hippokratejskich „Gynaikieia” wydaje się koncentrować na chorobie raczej niż na zdrowiu kobiety w tym sensie, że, skupiają się one głównie na opisach symptomów jej chorego ciała i następnie zaleceniach medycznych, mających prowadzić do przywrócenia zdrowia.

Celem wystąpienia była analiza wybranych fragmentów rozpraw ze zbioru „Corpus Hippocraticum” traktujących o zdrowiu oraz schorzeniach kobiet w starożytnej Grecji, i w konsekwencji próba sformułowania odpowiedzi na pytania: jak były traktowane kobiety w kontekście hippokratejskich teorii oraz praktyk medycznych.; tj., jak zagadnienia związane ze zdrowiem, ciałem, naturą kobiety wpisywały się na przykład w tetradową teorię humoralną. Czy i jak wiedza na temat schorzeń, chorób i samoświadomość własnego ciała kobiet mogły wpływać na diagnozę, organizację oraz przebieg procesu terapeutycznego.

Indeks Autorów

Badowska K.	26
Budzeń A.	31
Budziszewski A.	20
Drewniak M.	11
Konrad A.	28
Lojtek K.	16
Malewicz E.	23
Muraszko N.	15
Pychowski M. W.	18
Rutkowski W.	25
Stasiak-Cyran M.	11
Szynkaruk O.	21
Turowski A.	24
Urbaniak A.	27
Węgorowski K.	17
Zawadzki M.	19
Zbirański A.	30